

Profily syrských uprchlíků a jejich migrační strategie. První dotazníková šetření

Markéta Blažejovská

Analytička Migration Policy Task Force

Migration Policy Task Force je odborná skupina think-tanku Evropské hodnoty, jež se zabývá migrační a azylovou politikou na české a evropské úrovni. Jejím cílem je vypracovat návrhy řešení a legislativních opatření, která zajistí kontrolu nad tím, kolik osob, jakého původu a kvalifikace v ČR a EU pobývá.

Shrnutí

- Do Řecka přicházejí hlavně Syřané, Afghánci a Iráčané (58 % jsou muži), zatímco do Itálie přicházejí Afričané, zejména Eritrejci, Nigerijci a Somálci (75 % jsou muži).
- První dotazníková šetření mezi příchozími do Evropy se omezují na Syřany a nejsou reprezentativní, nicméně dávají aktuálně nejpřesnější obrázek o uprchlících, kteří přišli v roce 2015.

Kdo jsou příchozí Syřané?

- Příchozí jsou převážně mladí muži do 35 let, polovina svobodných a bezdětných. Jen 16 % doprovázejí na cestě jejich děti, 17 % doprovází manželka nebo manžel. Více než polovina (58 %) uprchlíků plánuje zažádat o sjednocení rodiny.
- 85 % příchozích jsou sunnitští muslimové, jen 6 % křesťané a 5 % se hlásí k různým sektám (Jezídi, Alawité).
- Většina má středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání, patří k bohatší, střední třídě. Nižší třídy nemají prostředky na cestu do Evropy a zůstávají v táborech v Turecku, Libanonu a Jordánsku.
- Motivátorem k odchodu ze Sýrie bylo v 69 % případů přímé ohrožení na životě nebo ohrožení rodiny (únosem, bombovými útoky, ozbrojenými boji, okupací a hladem). 74 % utíká před Bašárem al-Assadem, 33 % před Islámským státem (ISIS).
- Většina opustila Sýrii v roce 2015, v tranzitní zemi nebyli déle než půl roku, připravovali se na cestu do Evropy. 91 % bydlelo v soukromém ubytování, jen 3 % v táborech. „Únava“ z dlouhého pobytu v táborech tedy nehraje roli významného motivátoru.
- Hlavní pull faktory, které ovlivnily rozhodnutí migrovat do Evropy, jsou příležitosti k práci (57 %), práva a podpora pro uprchlíky (53 %), rodina a sociální sítě (34 %), vzdělání (32 %) a uvítací podmínky (30 %), sjednocení rodiny (12 %) a šance získat azyl (10 %).
- Uprchlíci popisují otevřenost Evropy jako časově omezenou příležitost. Vnímají rozvolnění aplikace Dublinského nařízení, snížení cen za služby převaděčů, otevřenou náruč Německa a Švédska. Navíc mají v Evropě stále více přátel a příbuzných, kteří je mohou informovat a přivítat.

1. Úvod

Jednoduché otázky, kdo a proč do Evropy přichází, je těžké zodpovědět. Na vině je spontánní a dynamický charakter stávající uprchlické vlny. Nedostatek dat o migrantech, kteří se nacházejí na evropském území, má řadu nepříjemných politických implikací. Zaprvé nejsme schopni skutečně pochopit motivaci migrantů k příchodu do Evropy, a tedy nedokážeme migrační toky dostat pod kontrolu a efektivně je řídit. Zadruhé nedokážeme odhadnout úspěšnost budoucí integrace lidí, kteří k nám nyní přicházejí, ani náklady na tuto integraci. A třetím důsledkem je vysoká nepřesnost předpovědí migračních toků, které by nám umožnily připravit se na budoucí vývoj.

Cílem této studie je shrnout závěry prvních, již existujících výzkumů, které usilovaly v roce 2015 o sběr dat mezi příchozími migranty. S velkou opatrností přistupujeme k jejich metodologickým úskalím a předesíláme, že veškeré uvedené údaje budou pravděpodobně významně korigovány výzkumy v budoucnu. Nicméně na konci roku 2015 lepší údaje nemáme, a tedy jde o nejpřesnější možný obrázek ke stávajícímu datu. Navíc v začátku této studie doporučujeme stále aktualizované webové stránky, které se zabývají průběžným monitorováním počtu migrantů, poměru mužů a žen a zemí původu.

Zabýváme se zde výhradně daty, která se týkají demografického profilu příchozích migrantů, jejich motivací a migračních strategií. Nezabýváme se tedy otázkou, co se s migranty děje po příchodu do Evropy, nezajímají nás zde cílové ani tranzitní země v Evropě, počet uznaných azylových žádostí ani typy udělené mezinárodní ochrany, počet zamítnutých žádostí ani úspěšnost návratové politiky. Tyto údaje lze získat z Eurostatu^[1], statistického úřadu Evropské unie, a z národních statistik jednotlivých členských států.

2. Kdo sleduje aktuální migrační proudy

Než přistoupíme k dotazníkovým šetřením mezi přistěhovalci, doporučujeme několik zdrojů nejaktuálnějších informací zejména o počtech příchozích. Všechny uvedené údaje jsou platné za rok 2015.

I. Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)

UNHCR mapuje migrační toky ve Středozeří na portále Refugees/Migrants Emergency Response - Mediterranean. Pracuje s údaji, které sami pracovníci UNHCR sbírají v Řecku na hranicích, a dále s údaji od ministerstev v Itálii, Řecku, Španělsku a na Maltě. Data nejsou finální a skutečná čísla mohou být vyšší.

Aktuálně můžeme z dat vyčíst velké rozdíly mezi migračními cestami přes Řecko a přes Itálii. Do Řecka dorazilo v roce 2015 celkem 856 723 migrantů. 56 % z nich byli Syřané, 24 % Afghánci, 10 % Iráčané, 3 % Pákistánci a nižší procento migrantů je z Afriky. Přicházejí tudy ve vyšších počtech i ženy a děti (jen 55 % jsou muži). Do Itálie v roce 2015 dorazilo „jen“ 153 842 migrantů, přičemž celých 75 % z nich tvoří muži. Jsou to ze 26 % Eritrejci, dále ze 14 % Nigerijci, z 8 % Somálci, z 6 % Súdánci a jen z 5 % Syřané, následováni opět Afričany. Dalších 3 592 lidí pak dorazilo do Španělska.

3 771 lidí se v roce 2015 ve Středozezemním moři utopilo nebo jsou nezvěstní.

II. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)

IOM se zabývá migračními trasami ještě podrobněji než UNHCR, na jejich webu můžeme najít interaktivní mapu s jednotlivými trasami, kde je zřejmé, jak se migrační proudy na Blízkém Východě a v Africe postupně kumulují, až se nakonec spojí do tří nejvýznamnějších tras přes Španělsko, Itálii a Řecko. Údaje o počtu příchozích do těchto tří evropských zemí, stejně jako o počtu úmrtí, se liší od UNHCR jen nepatrně.

IOM se rovněž zabývá počtem vnitřně vysídlených osob (IDPs) v krizových regionech. Tyto údaje jsou klíčové, protože jde o lidi, kteří byli nuceni opustit domovy, ale přebývají v přechodném ubytování v jiných regionech v zemi původu. Jsou to tedy potenciální budoucí migranti. Dle údajů IOM je jich aktuálně (k 8. 12. 2015) celkem 7 602 338 v Sýrii, 3 333 120 v Súdánu, 3 276 000 v Iráku, 2 793 987 v Kongu, 2 670 577 v Pákistánu, 1 150 589 v Somálsku, 1 079 914 v Nigérii, 954 336 v Turecku, 818 759 v Afghánistánu a 646 500 na Ukrajině. Indie je jediná země, kde většina z 4 281 520 vnitřně vysídlených opustila domovy z důvodu přírodních katastrof, ne ozbrojených konfliktů. Pro Sýrii a Irák zpracovává IOM reporty o tom, jak se žije vnitřně vysídleným a jaké jsou jejich aktuální potřeby.

III. FRONTEX

Migračními toky se zabývá rovněž Frontex, s důrazem na nelegální překračování hranic Evropské unie. Údaje jsou o něco starší než v případě UNHCR a IOM (2 – 3 měsíce zpoždění, aktuální ze září a října), zato jsou rozčleněné na vícero tras.

IV. EUROSTAT

Některé údaje z Eurostatu jsou měsíční, některé čtvrtletní či roční. Týkají se nikoli počtu příchozích, který se zaznamenává přímo na hranicích EU při ilegálním přechodu, nýbrž počtu žadatelů o azyl, které reportovaly členské státy Evropské unie. Ten může být pravděpodobně

vždy o něco nižší (ne všichni, kteří překročili ilegálně hranici, si požádají o azyl). Ve třetím čtvrtletí 2015 (červenec - září 2015, aktuálnější údaje nejsou dostupné) tak Eurostat zjistil, že 26 % všech žadatelů požádalo o azyl v Německu a 26 % v Maďarsku, následovalo Švédsko (10 %), Rakousko (7 %) a Itálie (7 %). Třetina z nich pocházela ze Sýrie (33 %), což je víc než v předcházejícím čtvrtletí, kdy to byla jen pětina (21 %). Dále 14 % žadatelů bylo z Afghánistánu, 11 % z Iráku, 6 % z Albánie, 5 % z Pákistánu, 3 % z Eritreje a 3 % z Nigérie.

3. První výzkumy a jejich metodologická úskalí

Ke konci roku 2015 již nacházíme ve veřejném prostoru první předběžná šetření, jejichž cílem bylo zjistit více než jen aktuální údaje o počtu příchozích, zemích původu a podílu mužů, žen a dětí. Hlavním předmětem zájmu tvůrců politik i sociologů jsou nyní demografické profily příchozích migrantů (věk, rodinný stav, náboženské vyznání a vzdělání) a dále jejich motivace a migrační strategie (proč se rozhodli odejít ze země původu, jakou cestu zvolili a proč, kolik času strávili v tranzitních zemích a s jakými plány přicházejí do Evropy). Nejprve v této kapitole představíme tato šetření a zvážíme jejich metodologická úskalí, pak přistoupíme k souhrnu a srovnání jejich závěrů.

Největší výzkumný projekt vede opět Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky **UNHCR**^[2]. Jde o dotazníkové šetření mezi Syřany, které provádějí týmy UNHCR přímo na řeckých hranicích, tedy ihned po vstupu migrantů na území EU. Nyní publikované výsledky jsou za období duben – září 2015, kdy proběhly rozhovory s 1245 respondenty. V roce 2015 mělo být ovšem dotazováno celkem 3500 respondentů, proto je třeba sledovat, kdy budou publikovány finální výsledky tohoto výzkumu.

Rovněž druhé šetření mezi migranty^[3] vzniklo pod patronátem OSN – jeho autorem je **REACH**, iniciativa think-tanku IMPACT, který se zabývá humanitární a rozvojovou politikou a souvisejícími opatřeními a praktikami. Výzkum proběhl v září 2015 a sestával z několika výzkumných metod: zaprvé to bylo 50 polostrukturovaných skupinových diskuzí se Syřany, kteří dorazili do pěti evropských zemí na tzv. Balkánské trase (Řecko, Makedonie, Srbsko, Chorvatsko a Slovinsko). Syřané odpovídali za sebe i další migranty, kteří s nimi cestovali. Zadruhé se vedly rozhovory s 93 informátory přímo v Sýrii v 91 různých lokalitách, odkud migranti nejčastěji vyrážejí. A výsledky byly navíc doplněny o monitoring sociálních médií, která migranti nejčastěji využívají (facebookové stránky).

Výsledky dalšího průzkumu^[4] publikovalo Centrum sociálních věd Berlín (**WZB Berlin**), které provádělo dotazníkové šetření s 889 Syřany (sami sebe prohlásili za Syřany), kteří už

jsou v Německu. Rozhovory probíhaly na přelomu září a října 2015 ve 12 azylových centrech a dalších ubytovacích zařízeních nebo registračních místech pro uprchlíky v Berlíně, Hannoveru, Brémách, Lipsku a Eisenhüttenstadtu. Tazatelé byli v tomto případě syrské národnosti, rozhovory vedli osobně a za pomoci tabletů.

Mezinárodní organizace pro migraci (**IOM**) vypracovala rovněž zajímavý výzkum^[5] už na přelomu let 2014/2015 (od listopadu do února), kdy provedli 73 rozhovorů s klíčovými informátory a 60 hloubkových rozhovorů s migranty v celkem 12 lokalitách v 7 zemích, které jsou dlouhodobě na trase migračních toků ve Středozeří: Itálie, Španělsko, Malta, Maroko, Egypt, Tunisko a Libye. Migranti byli z 19 různých zemí, včetně Sýrie, Somálska, Nigérie a dalších zemí v Africe a na Blízkém Východě. Informátoři byli z místních samospráv, neziskových organizací.

O sestavení pravděpodobných profilů syrských uprchlíků se pokusili rovněž v Polském institutu mezinárodních vztahů (**PISM**)^[6], avšak neprovedli žádné vlastní dotazníkové šetření, vycházeli pouze z dostupných studií (Světová banka, OECD) o syrské společnosti obecně, jejího etno-náboženského složení, úrovně vzdělání a struktury pracovního trhu.

I. Metodologická úskalí

Výše uvedené výzkumy se potýkají s řadou metodologických úskalí, která se týkají zejména reprezentativity vzorku a validity i reliability výzkumu:

1. Reprezentativita

Studie samy předesílají, že nejsou reprezentativní. Zaprvé je nutné si uvědomit, že většina z nich (UNHCR, REACH i WZB) si vybírala specificky migranty ze Sýrie, přestože podle Eurostatu jich bylo mezi žadateli o azyl jen 33 %.^[7] Z jejich závěrů lze tedy usuzovat jen ohledně Syřanů, ovšem nešlo o reprezentativní vzorek. Výběr je totiž za daných podmínek problematický, zejména přímo na hranicích při nelegálním přechodu. Chybí spolehlivé údaje o celé populaci příchozích Syřanů, čili nebylo možné zajistit reprezentativní vzorek ani kvótním výběrem.

Můžeme naopak předpokládat, že při výběru došlo ke zkreslení, zejména důsledkem snahy ulehčit si shánění respondentů a samotný proces dotazování (tzv. *selection bias*). Proto můžeme předpokládat výběr respondentů, kteří jsou spíše vzdělaní – ať už důsledkem volby tazatele nebo samovýběru (tzv. *self-selection bias*), kdy s rozhovorem spíše souhlasí vzdělaní migranti. Nadreprezentováni budou také pravděpodobně respondenti, kteří mluví anglicky, ačkoli v některých případech byli dostupní překladatelé do arabštiny. Takto si

vysvětlujeme například závěr výzkumu REACH, který uvádí velmi častý výskyt lidí s vysokoškolskými tituly, anglicky mluvících, a navíc také pracovníků ve veřejném sektoru a neziskových organizacích.

2. Validita a reliabilita

Další důležitý problém se sledovanými výzkumy je jejich validita (platnost) – čili otázka, zda skutečně měří to, co zamýšlejí měřit. Z výsledků je zřejmé, že respondenti považovali některé otázky za natolik citlivé, že na ně odmítali odpovědět – ve výzkumu UNHCR až 15 % lidí odmítlo odpovědět na otázky týkající se pobytu v tranzitní zemi a 15 % odmítlo odpovědět na otázku, ve které zemi chtějí požádat o azyl. Podobnou strategii volí například Romové při Sčítání lidu v ČR, kde se nehlásí k romské národnosti, protože považují zaznamenání tohoto údaje ve státních statistikách za potenciálně ohrožující. To nás přivádí k dalšímu potenciálnímu problému: syrská národnost respondentů byla určena deklaratorně. Na rozdíl od Romů jsou však migranti v situaci, kdy být Syřanem znamená v Evropě spíše výhody při získávání mezinárodní ochrany – k syrské národnosti se tak mohou hlásit i lidé, kteří pocházejí z jiných zemí, a výsledky se tedy mohou vztahovat mnohem spíše na populaci příchozích jako takovou, než specificky na Syřany.

Uprchlíci, kteří přicházejí coby žadatelé o azyl a jejichž žádost bude teprve posuzována, aby bylo rozhodnuto o přidělení mezinárodní ochrany, patří k nejohroženějším skupinám – brzy bude na jejich odpovědích ve státním dotazníku záviset jejich legální status. Ačkoli jsou tedy informováni o anonymitě a diskrétnosti dotazníkových šetření, budou v mnoha případech nejen odmítat odpovědět, ale především dávat takové odpovědi, jaké považují za očekávané a správné pro přidělení statusu uprchlíka (tzv. *social desirability bias*). Platí to zejména pro výzkum WZB Berlín, který prováděli tazatelé přímo v zařízeních pro žadatele o azyl. Většina respondentů vypověděla, že se cítili osobně ohroženi únosem nebo zatčením (86 %), okupací nebo nedostatkem jídla (82 %).

Jak už jsme uvedli, závěry prvních výzkumů budou pravděpodobně brzy revidovány, protože detailnější výzkumy s lépe vybraným vzorkem poskytnou přesnější informace. Ani jejich reliabilita (spolehlivost) tedy není vysoká – při opakovaném měření se výsledky budou lišit. Navíc se dynamicky mění i samotné migrační toky, motivace migrantů, demografické i národnostní složení, a tak pozdější výzkumy nutně dojdou k jiným závěrům.

4. Demografické profily migrantů

S ohledem na to, že výzkumy nejsou reprezentativní, jsou předložené demografické profily spíše informacemi o respondentech než o celé populaci přicházejících Syřanů. Nicméně jsou výsledkem úsilí renomovaných výzkumných institucí o co nejdělejší možný profil příchozích, a jako takové nám mohou dobře posloužit.

I. Podíl mužů, žen a dětí (i nezletilých)

Jak vyplývá rovněž z výše uvedených aktuálních průzkumů, většina příchozích jsou vždy muži. **Zatímco do Itálie přijíždí až 75 % mužů, v Řecku je to 58 % mužů** (tzv. Balkánskou cestou už přicházejí i rodiny těch, kteří přišli před několika měsíci). Z celkového počtu příchozích (na obou trasách) bylo **23 % dětí** a jen **15 % žen**.[\[8\]](#)

OECD[\[9\]](#) zaznamenalo již v roce 2014 poměrně vysoký počet nezletilých bez doprovodu (tehdy tvořili 4 % všech žadatelů o azyl), v Itálii třetina z nich “zmizela” z přijímacích zařízení záhy po příjezdu. UNHCR zaznamenal v roce 2015 **7 % nezletilých bez doprovodu**. REACH navíc popsal děti, které se ztratily rodičům až na tzv. Balkánské cestě, a rovněž chlapce ve věku 6 – 17 let, kteří byli sami vysláni rodinami z Turecka do Řecku ve víře, že tak mají lepší šanci získat rychle status uprchlíka a využít sjednocení rodiny.

II. Věk a rodinný stav (a plány na sjednocování rodin)

Příchozí uprchlíci jsou převážně mladí – respondenti UNHCR[\[10\]](#) byli ze **69 % ve věku 18–35 let**, respondenti WZB byli ze **78 % ve věku do 35 let** (45 % dokonce do 25 let). Jen mizivé procento příchozích bylo starších 59 let.

Věku příchozích odpovídá i jejich rodinný stav – podle UNHCR i REACH je **50 % z nich svobodných, 45 % ženatých nebo vdaných** a zbývající procenta ovdovělých a rozvedených. Nadpoloviční většina (podle UNHCR 56 %, podle WZB 61 %) **nemá žádné děti**. Podle WZB jen 16 % migrantů doprovázejí na cestě do Evropy jejich děti, 17 % doprovází manželka nebo manžel a 6 % rodiče. Cestující rodiny podle REACH nejčastěji sestávají ze dvou dospělých a dvou dětí do 12 let. Někdy cestují i ovdovělé ženy s dětmi (UNHCR zaznamenal 3 % svobodných matek). Některé ženy s dětmi se připojují k manželům, kteří se do Evropy dostali již dříve.

Podle UNHCR se **58 % uprchlíků chystá přivést do Evropy svou rodinu, 34 % to neplánuje a 7 % se ještě nerozhodlo**. Podle WZB má 8 % uprchlíků jedno dítě, 11 % dvě děti, 9 % tři děti a 12 % čtyři a více dětí.

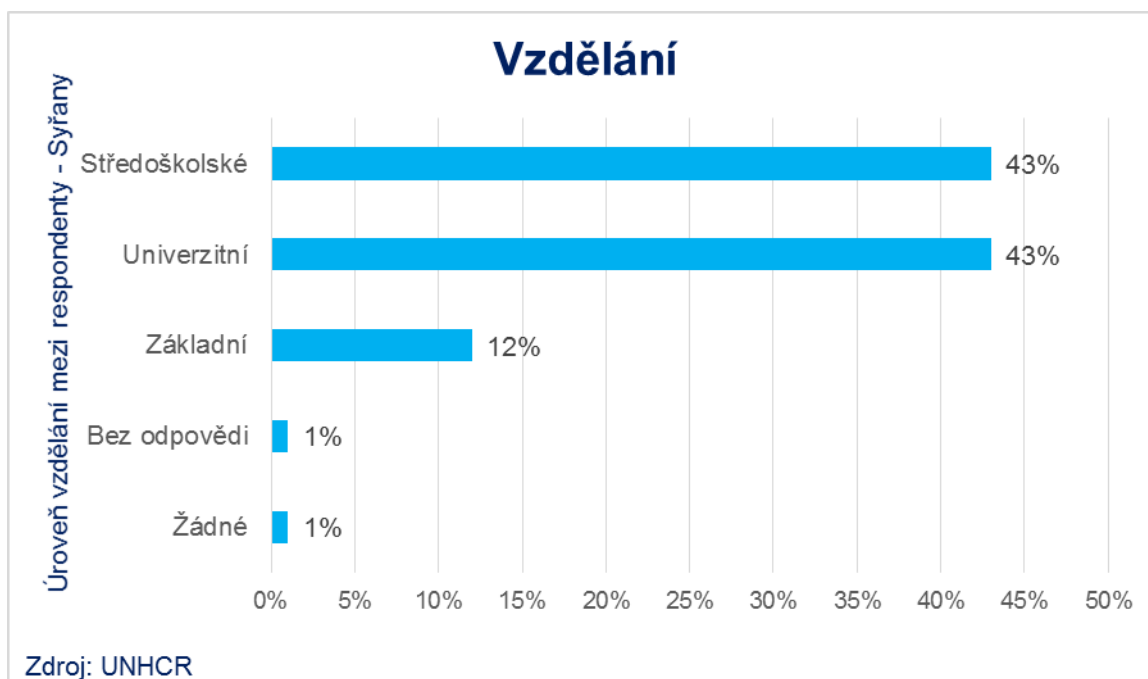

III. Etnicita, náboženství a regiony původu

Většina Syřanů, s nimiž dělali rozhovory v UNHCR, se považuje za Arabů (86 %), jen 12 % byli Kurdové. Co se týče náboženského vyznání, **85 % byli sunnitští muslimové**, jen **6 % byli křesťané** a 5 % se hlásilo k různým sektám (např. Jezídi nebo Alawité). 8 % se označilo za palestinské uprchlíky v Sýrii. Co se týče regionů uvnitř Sýrie, **37,22 % pochází z provincie Damašek**, **25,24 % z provincie Aleppo**, zbývající jsou již zastoupeny málo. WZB Berlín zaznamenal ještě vyšší výskyt lidí z provincie Hasakah.

IV. Vzdělání a zaměstnání

Všechny výzkumy ukazují poměrně dobré vzdělání přicházejících Syřanů. Údaje z letošního roku ukazují na **37 % (WZB) – 43 % (UNHCR) lidí s vysokoškolským vzděláním**, **36 % (WZB) – 43 % (UNHCR) se středoškolským vzděláním** a **10 % (WZB) – 12 % (UNHCR) se základním vzděláním**. To odpovídá i závěrům PISM^[11], že Sýrie patřila ke společnostem s vysokou úrovní vzdělání. Podle UNHCR je mezi uprchlíky rovněž až 16 % studentů, což je pravděpodobné i vzhledem k věkové skladbě.

V. Do Evropy přichází střední třída

PISM předkládá ve svém policy paperu hypotézu, že existují dvě velké skupiny syrských uprchlíků, z nichž ta **bohatší a vzdělanější, střední třída měla příležitost a zejména finanční prostředky odejít do Evropy**, zatímco ti chudší a méně vzdělaní, dříve zaměstnaní v zemědělství, museli zůstat v táborech v Jordánsku, Turecku a Libanonu.

Data Světové banky[12] totiž ukazují, že ještě donedávna 60 % domácností v Sýrii bylo postiženo nezaměstnaností (zaměstnan byl jen jeden dospělý nebo nikdo) a 35 % Syřanů se pohybovalo pod úrovní chudoby. 28 % zaměstnaných pracovalo ve veřejném sektoru, zejména ve městech, zatímco v rurálních oblastech pracovali lidé hlavně v zemědělství.

5. Motivace a strategie migrantů

Výše uvedené hypotézy PISM nás přivádějí k závěrům druhého typu – od demografických modelů se přesouváme k motivacím a strategiím migrantů. Zabýváme se postupně motivací k odchodu ze země původu (ze Sýrie), volbou migrační trasy, otázkou pobytu v tranzitní zemi a nakonec cestou do Evropy (Řecka) a dále do země, kde bude podána žádost o azyl (obvykle Německo).

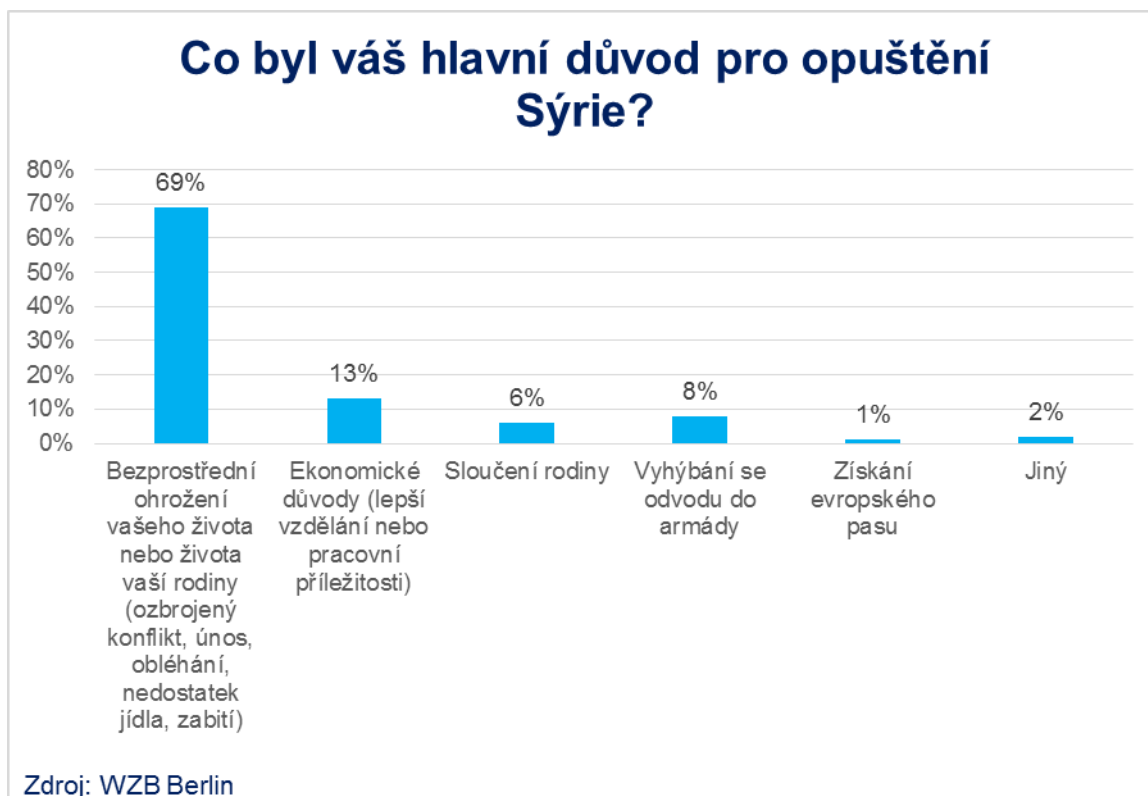
I. Důvody pro opuštění Sýrie

Důvody pro opuštění Sýrie (a případné podmínky návratu) řeší zejména studie WZB, kde ovšem není jasné, nakolik jsou odpovědi respondentů ovlivněny faktem, že rozhovory se provádějí přímo v azylových střediscích pro žadatele, kteří se snaží dokázat svoje právo na mezinárodní ochranu. **69 % respondentů označilo za hlavní důvod, proč opustili Sýrii, přímé ohrožení vlastního života nebo rodiny.** 13 % označilo za hlavní důvod ekonomickou motivaci, 6 % sjednocování rodiny.

88 % potvrdilo, že jejich území v Sýrii bylo bombardováno, a to ze 74 % přímo syrskou armádou a spojeneckými skupinami (čili Bašárem al-Assadem) a ze 33 % ISIS. 92 % považovalo ozbrojené boje za hrozbu pro svou osobní bezpečnost, 86 % se obávalo zatčení nebo únosu – což považovali respondenti za vůbec největší hrozbu ze všech zmiňovaných – dále 82 % se obávalo okupace a nedostatku jídla a 73 % barelových bomb. 88 % syrských uprchlíků sdělilo, že někdo blízký (rodinní příslušníci nebo přátelé) byl zatčen, zraněn nebo zabit.

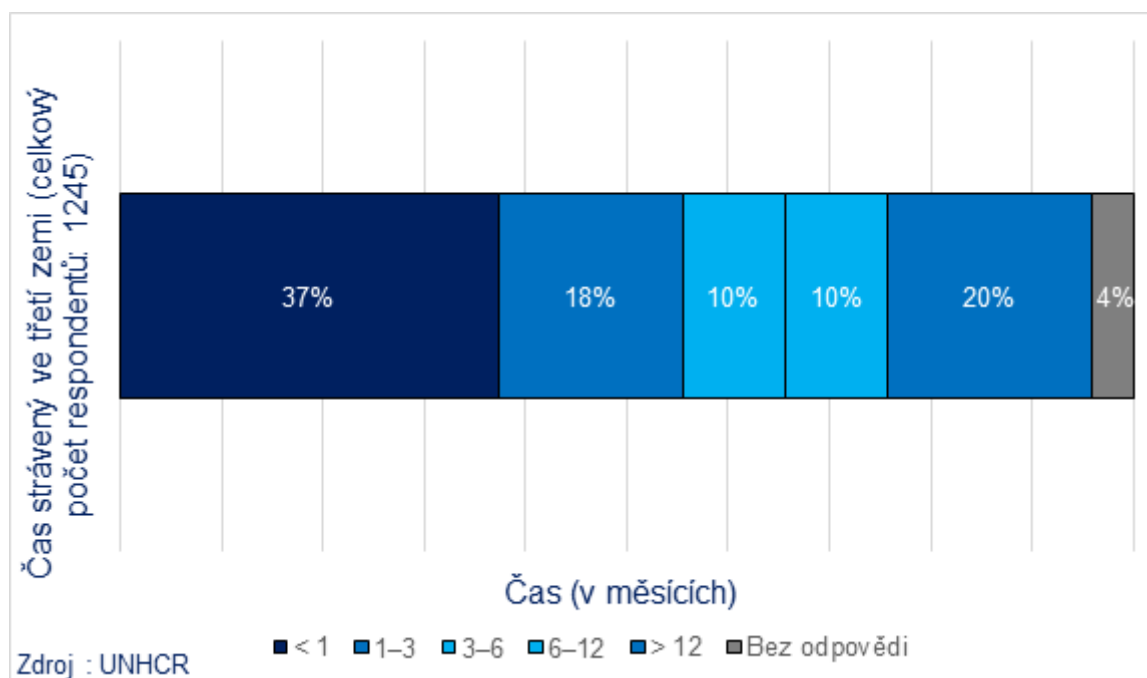
Uprchlíci byli podle WZB přesvědčeni, že by více lidí mohlo v Sýrii zůstat, kdyby se vytvořily bezpečné, bezletové zóny (58 %), kdyby ustaly dodávky výzbroje pro všechny strany

syrského konfliktu (38 %) a kdyby bylo doručeno více humanitární pomoci (24 %). Návrat bude podle dotazovaných možný jen tehdy, **když válka skončí (68 %), 52 % podmiňuje svůj návrat pádem Bašára al-Assada, 44 % odchodem ISIS a 42 % zavedením demokracie a svobodných voleb.**

II. Pobyt uprchlíků v tranzitní zemi

Většina uprchlíků, kteří přišli v roce 2015 do Evropy, opustila Sýrii v tomtéž roce: podle WZB je to 65 % a podle UNHCR 62 %. Jen 2 – 4 % respondentů opustilo Sýrii už v roce 2011, což vyvrací hypotézu, že přiměl uprchlíky k pohybu dlouhý pobyt v tranzitní zemi (Turecku, Libanonu, Jordánsku). Naopak **37 % syrských uprchlíků podle UNHCR vůbec nepobývalo v tranzitní zemi, 18 % tam strávilo jen maximálně 3 měsíce,** čili si zřejmě zařizovali finanční prostředky a kontakty pro další cestu do Evropy. Dalších 10 % bylo v tranzitní zemi maximálně půl roku, 10 % 1 – 2 roky a jen 10 % strávilo v těchto zemích více než dva roky.

79 % Syřanů z výzkumu UNHCR bylo dočasně v Turecku, 10 % v Libanonu, 4 % v Egyptě a 3 % v Jordánsku. 91 % uprchlíků, kteří trávili v tranzitní zemi méně než půl roku, tam ani nemělo žádné legální povolení k pobytu. Legální však nebyl pobyt ani v případě 56 % těch, kteří zde strávili déle než jeden rok. **91 % uprchlíků bydlelo v tranzitní zemi v soukromém ubytování, jen 3 % jich bylo ubytováno v táborech.** Dle teorie PISM totiž jsou v táborech ubytováni právě ti chudší a méně vzdělaní, kteří nemají finanční prostředky ani na soukromé ubytování, ani na cestu do Evropy.

III. Volba migrační trasy a odchod z tranzitní země

Hlavní „pull“ důvody, proč se rozhodli migranti pokračovat z první bezpečné země dále, jsou podle UNHCR lepší příležitosti k práci (57 %), dále širší práva a vyšší podpora pro uprchlíky (53 %), rodina a sociální sítě (34 %), příležitosti ke vzdělání (32 %) a lepší uvítací podmínky (30 %), sjednocení rodiny (12 %) a vyšší šance získat azyl (10 %). Jen ve 2 % případů to byl předcházející pobyt v cílové zemi.

Jak uvádí rovněž IOM, ačkoli ekonomické motivace nejsou primárním důvodem pro opuštění země původu, stávají se důležitým hlediskem při výběru cílové země. I žadatelé o azyl touží po ekonomické stabilitě.

REACH zase uvádí coby významné push faktory [13] vysoké náklady na život v tranzitní zemi a nedávné snížení humanitární pomoci, nedostatek pracovních příležitostí, restriktivní přístup hostitelské země a špatný přístup ke zdravotní péči a ke vzdělání. Velmi důležitá je s ohledem na push a pull faktory také otázka, **proč se uprchlíci rozhodli vydat na cestu právě teď**. Opět REACH uvádí:

- **Snížení humanitární pomoci:** V prosinci 2014 [14] a znovu v březnu 2015 [15] oznámili představitelé Světového potravinového programu OSN, že vzhledem ke zkrácení rozpočtu jsou nuceni omezit humanitární pomoc pro syrské uprchlíky v táborech v Turecku, Libanonu, Iráku a Egyptě. [16]
- **Snížení celkové ceny za cestu do Evropy:** Zprv se otevřely možnosti legálního cestování na území Evropy, zadruhé klesly ceny za služby převaděčů v důsledku rostoucí poptávky i nabídky z původních 7 000 – 8 000 EUR za osobu ze Sýrie do Evropy až na 2 000 – 4 000 EUR.

Země odjezdu	Celkové náklady (USD)	Příklady položkových cen (USD)
Jordánsko	\$ 3400-5700	\$ 250-500: Cesta po souši přes Sýrii na hranici s Tureckem \$ 800-900: Čluny z Istanbulu do Atén přes řecké ostrovy \$ 1200-1500: Čluny z Izmiru do Atén přes řecké ostrovy
Irák	\$ 5000-9000	\$ 400: Pěší přechod do Cizre, Turecko \$ 60-100: Autobusem (60-80), letecky (90), autem (100) z Cizre do Istanbulu \$ 30-40: Autobusem z Istanbulu do Izmiru \$ 1200-1500: Čluny z Izmiru do Atén přes řecké ostrovy
Libanon	\$ 3500-4500	\$ 300: Na člunu z Tripoli do Mesrin \$ 40: Autobusem z Mesrinu do Izmiru \$ 3000: Čluny z Izmiru do Atén přes řecké ostrovy
Sýrie	\$ 2700-3400	\$ 340-500: Po souši na hranici s Tureckem \$ 2300-2800: Z Turecka do cílové destinace
Zdroj: REACH		

- **Rozvolnění pravidel v Evropě:** Omezení aplikace Dublinského nařízení a upuštění od praxe nucené registrace v první vstupní zemi EU. Respondenti vnímali nižší pravděpodobnost toho, že budou po cestě umístěni do detence. [\[17\]](#)
- **Rostoucí počet přátel a rodinných příslušníků v Evropě:** Zkušenosti známých a příbuzných jsou nejen důkazem, že cesta je možná, ale také důležitým zdrojem informací pro další, kteří cestu plánují. Příběhy a rady se sdílejí přes Facebook.
- **Otevřené vítání uprchlíků:** Významný vliv měl také pocit uprchlíků, že jsou v Evropě vítáni, který byl podpořen veřejnými oznámeními některých evropských lídrů, což bylo označeno za hlavní důvod, proč mířili právě do Německa.
- **Ted' nebo nikdy:** REACH označuje za široce rozšířené přesvědčení, že se otevřela časově omezená možnost cestovat do Evropy (tzv. *window of opportunity*), kterou je nutné využít,

protože zřejmě nebude dlouho pokračovat.

- **Lepší metody převaděčů:** IOM[18] zmiňuje další důvody – už v roce 2014 se rozvinul marketing převaděčských služeb, především na sociálních médiích a vůči specifickým skupinám migrantů („bezpečnější cesty pro Syřany“).

Jakmile byli uprchlíci rozhodnutí, že odcestují do Evropy, čekala je ještě volba migrační trasy. Podle REACH se rozhodovali nejčastěji na základě informací od přátel a příbuzných, podle ceny a návrhů převaděčů, podle bezpečnosti a snadnosti cesty a také podle toho, zda měli u sebe pas a jiné oficiální dokumenty, nebo ne. OECD[19] rovněž upozornili na to, že **Egypt (2013) a Alžírsko (2014) zavedly vízovou povinnost pro Syřany**, kteří dříve mohli letět ze Sýrie až do severní Afriky, potom se dostat po souši do Libye a připlout středomořskou cestou do Itálie. To v roce 2015 již nebylo možné, proto se přesunuli na tzv. Balkánskou cestu.

IV. Migrační strategie a plány v Evropě

Poté co syrští migranti odešli z tranzitní země, většina z nich se v roce 2015 dostala do Evropy tzv. Balkánskou cestou přes Řecko. **Pro 85 % syrských uprchlíků to byl první pokus dostat se do Evropy** podle UNHCR. Výzkum REACH popisuje běžnou praxi, kdy převaděči přepravují uprchlíky z řeckého pobřeží na ostrov Lesbos. V závislosti na počasí a stavu lodě trvá cesta **45 minut až několik hodin**, převaděči obvykle na lodi nejsou, požádají některého z pasažérů, aby ji řídil.

V Řecku ovšem uprchlíci zůstat nechtějí, **podle UNHCR se chce 50 % dostat do Německa, 13 % do Švédska, 5 % do Dánska**, 4 % do Nizozemska a další 4 % do Rakouska. 15 % odmítá na tuto otázku odpovědět. Svůj názor na podávání žádosti o azyl v Řecku by podle UNHCR uprchlíci změnili, kdyby bylo více příležitostí k zaměstnání (56 %), lepší podpora a práva pro uprchlíky (54 %), příležitosti ke vzdělávání (30 %), lepší uvítací podmínky (35 %) a rychlé sjednocování rodiny (13 %).

Severní Evropa, zejména Německo a Švédsko, reprezentují podle výzkum REACH **možnost lepší kvality života, stabilitu a bezpečnost a příležitost vydělat si**. Německo je navíc vnímáno jako velmi přátelské k uprchlíkům, nabízející asistenci, pomoc a příležitosti k práci, navíc velkou roli **hrají rodina a přátelé, kteří už v Německu jsou**. (Podle WZB 58 % azylantů, kteří do Německa dorazili, se zde cítí vítáni) Navíc, někteří si uvědomovali, že pokud dorazí do Německa, **nebudou navraceni do první vstupní země**, jako by se to mohlo stát podle Dublinského nařízení jinde v EU. Nizozemsko uprchlíci preferovali kvůli **rychlému procesu sjednocování rodin**.

V. Migrační strategie ne-Syřanů

Jak jsme upozorňovali v úvodu, výše uvedené informace se vztahují převážně na Syřany, protože také většina dotazníkových průzkumů byla provedena mezi syrskými uprchlíky. V poslední části této studie se věnujeme údajům, které jsou známé o ostatních velkých skupinách migrantů, kteří přicházejí v současné uprchlické vlně. Ta totiž patří k tzv. *mixed migration flows* – přichází řada migrantů z různých zemí a s různými motivacemi, proto musí být tento proud vnímán jako širší migrační téma, nejen jako otázka uprchlictví. [\[20\]](#)

1. Afghánci

Proč jsou druhými nejpočetnějšími mezi uprchlíky hned po Syřanech Afghánci? Odpovědi nacházíme ve studii agentury FRONTEX. [\[21\]](#) Irán odhaduje, že má na svém území celkem 3 miliony Afghánců, pravděpodobně skoro milion se statusem uprchlíka a přes milion v nelegálním postavení. **Už v roce 2012 oznámil Irán, že plánuje v roce 2015 tyto lidi vrátit do zemí původu.** V roce 2014 se zvyšoval tlak na návraty a významně se snížil počet dočasných víz, která dříve Iránci udělovali Afgháncům. Jejich platnost navíc vypršela koncem roku 2015.

Vysoký počet afghánských uprchlíků žije také v sousedním Pákistánu (cca 2,5 milionu), který rovněž usiluje o snížení jejich počtu. **Už od r. 2008 jim nejsou vydávány nové doklady a platnost těch stávajících vypršela rovněž na konci roku 2015.** Současná migrační vlna Afghánců je tedy podle agentury FRONTEX ovlivněna zpřísněním podmínek v Iránu a Pákistánu a jedná se do velké míry o migranty, kteří v těchto tranzitních zemích pobývali dlouhodobě (ať už legálně, nebo v neregulárním postavení).

Je pravděpodobné, že Afghánci mají i jiný demografický profil než Syřané. OECD [\[22\]](#) srovnalo už v roce 2014 syrské žadatele o azyl, kde 40 % mělo alespoň středoškolské vzdělání, s těmi z Afghánistánu, kde to bylo 20 %. Ještě horší je potom situace v mnoha afrických zemích, například mezi migranty z Eritrei mělo středoškolské vzdělání jen 10 %.

2. Afričané

O migračních proudech z Afriky do Itálie dává zřejmě nejucelenější obrázek studie IOM [\[23\]](#) z přelomu roku 2014 a 2015. Podle UNHCR byli přistěhovalci do Itálie z 26 % Eritrejci, dále 14 % Nigerijci, 8 % Somálci, 6 % Súdánci. Jen 5 % jsou Syřané, což jsme již vysvětlili zavedením vízové povinnosti v Egyptě a Alžírsku. Syřané mají nadále bezvízový styk se Súdánem, odkud někteří pokračují do Libye a dále do Evropy.

Z Libye se vydá podle IOM na cestu 80 % všech lodí, které dorazí do Itálie, zatímco některé

vyrážejí rovněž z Egypta a Alžírsko. Lodě z Maroka směřují do Španělska, avšak v mnohem nižší míře – 3 592 migrantů v roce 2015 dorazilo přes moře do Španělska, zatímco do Itálie 153 842. V roce 2014 zaznamenala IOM značný **rozvoj v marketingu převaděčů**, kteří se zaměřili rovněž na hledání zákazníků na sociálních sítích. Eritrejcům, kteří byli v roce 2015 nejpočetnější africkou skupinou přistěhovalců, začali nabízet **cesty přímo z Eritree do Evropy**. Dříve přitom bylo nutné cestu rozdělovat, dostat se do zemí na pobřeží Středozemního moře a teprve poté hledat převaděče pro cestu do Evropy. Mnoho migrantů se takto zaseklo například v Maroku na mnohem delší dobu, než plánovali. Dalším novým institutem je garant, který vezme peníze za cestu migranta do úschovy a vyplatí je převaděči až poté, co se migrant dostane bezpečně do Evropy. Navíc, v severní Africe využili záchranných operací Mare Nostrum a začali vysílat migranty na moře v horších lodích, často člunech, aby si zajistili jejich ztroskotání a následnou záchranu a bezpečný převoz na evropské území.

Významný nárůst zaznamenalo IOM také u obchodování s lidmi. Do Itálie přijelo v roce 2014 o **300 % více žen za účelem sexuálního vykořisťování** než v předcházejícím roce. Nejčastější zemí původu těchto žen je Nigérie a nově také Kamerun, obchodování s lidmi probíhá intenzivně v Maroku, odkud jsou ženy převáženy do Španělska. Za hotspot převaděčství a prostituce je považován zejména Niger a Mali. Do Itálie v roce 2014 dorazila také řada **nezletilých bez doprovodu, především Eritrejci**, ale také děti ze Somálska, Súdánu, Mali, Nigérie, Gambie, Ghany a Senegalu. Itálii vnímali navíc i nezletilí (často mladí chlapci) jen jako transitní zemi, obvykle pokračovali nelegálně dále do Německa a Švédska, kde chtěli zažádat o sjednocení rodiny.

Zatímco z Eritree, jižního Súdánu i Nigérie lidé utíkají před násilím, mnoho Afričanů migruje nejprve v rámci Afriky a později také do Evropy ve snaze zlepšit svoje ekonomické podmínky. Jejich cílem je obvykle **zajistit si ekonomickou stabilitu, práci a případně také vzdělání**. Rozhodujícím momentem pro migraci v těchto případech podle IOM bývá návrat přátel, kterým se podařilo v Evropě vydělat peníze a zabezpečit svou rodinu v Africe. Další migranti jsou buď inspirováni, nebo je navrátilci přímo vezmou s sebou při další cestě.

Migranti podle IOM vnímají Evropu jako otevřenou. Snaha zajistit si ekonomickou stabilitu je potom typická i pro uprchlíky v zemích, kde nemají příležitost se integrovat (Turecko) nebo jsou nuceni žít v táborech (Súdán). Naopak v Maroku došlo k regularizaci a liberalizaci podmínek pro uprchlíky, což významně omezilo počet příchozích do Španělska.

Reference

[1] Aktuální data dostupná z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report

[2] UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). 2015 (8th December) SYRIAN REFUGEE ARRIVALS IN GREECE - Preliminary questionnaire findings April - September 2015. Dostupné z: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php#>

[3] REACH. 2015. Migration trends & patterns of Syrian asylum seekers travelling to the European Union. Dostupné z: <http://data.unhcr.org/mediterranean/download.php?id=125>

[4] Giebler, Heiko. 2015. Listen to Refugees - First Survey of Syrian Refugees in Europe. (Results) Berlin Social Science Center (WZB). Výsledky dostupné z: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1WYn4N7STdP2eW3EYdX86Gsb6lxE4VrcNvZ4aEczsFw/edit?usp=sharing>

[5] IOM. 2015. Migration Trends Across the Mediterranean : Connecting the Dots. Dostupné z: http://www.alticonsulting.com/docs/migration/Altai_Migration_trends_across_the_Mediterranean.pdf

[6] Sasnal, Patrycja. 2015. *Who Are They ? Two Profiles of Syrian Refugees* Policy paper vol. 36. The Polish Institute of International Affairs. (PISM). Dostupné z: https://www.pism.pl/files/?id_plik=20798

[7] Eurostat. 2015. More than 410 000 first time asylum seekers registered in the third quarter of 2015. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_quarterly_report

[8] Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR), Refugees/Migrants Emergency Response - Mediterranean. Dostupné z: <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>.

[9] OECD. (2015). Is this humanitarian migration crisis different? *Migration Policy Debates*, (N°7), 1–15. Retrieved from <http://www.oecd.org/migration/Is-this-refugee-crisis-different.pdf>

[10] V závěrech vždy odkazujeme na výše uvedené studie představené v předcházející kapitole a odkazujeme na ně zkratkami UNHCR, REACH, WZB BERLIN, IOM, PISM).

[11] Sasnal, Patrycja. 2015. *Who Are They ? Two Profiles of Syrian Refugees* Policy paper vol. 36. The Polish Institute of International Affairs. (PISM). Dostupné z: https://www.pism.pl/files/?id_plik=20798

[12] "Syrian Arab Republic," World Bank, <http://data.worldbank.org/country/syrian-arab-republic>

[13] Zatímco pull faktory lákají migranty do cílových zemí, push faktory je vyhánějí ze zemí původu nebo stávajících zemí pobytu (tranzitních).

[14] 1.7m Syrian refugees face food crisis as UN funds dry up. The Guardian, 1. 12. 2014. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2014/dec/01/syrian-refugees-food-crisis-un-world-programme>

[15] Funding shortfall forces UN to scale back food aid to Syrian refugees in Turkey. UN, 6. 3. 2015 Dostupné z: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=50264#.Vmdq9WTqiko>

[16] Na druhou stranu, nebylo to poprvé. Snížení pomoci pro Syrské uprchlíky v Libanonu proběhlo ze strany OSN už také na konci roku 2013, viz <http://www.irinnews.org/report/98909/syrian-refugees-worried-as-un-targets-its-food-aid-in-lebanon>

[17] O dočasném upuštění od Dublinského nařízení rozhodli v Německu v srpnu roku 2015, viz například zpráva Euractivu: <http://www.euractiv.com/sections/global-europe/germany-suspends-dublin-agreement-syrian-refugees-317065>.

[18] IOM. 2015. Migration Trends Across the Mediterranean : Connecting the Dots. Dostupné z: <http://www.alticonsulting.com/docs/migration/Altai Migration trends across the Mediterranean.pdf>

[19] OECD. (2015). Is this humanitarian migration crisis different ? *Migration Policy Debates*, (N°7), 1–15. Retrieved from <http://www.oecd.org/migration/Is-this-refugee-crisis-different.pdf>

[20] Viz IOM. 2015. Migration Trends Across the Mediterranean : Connecting the Dots. Dostupné z: <http://www.alticonsulting.com/docs/migration/Altai Migration trends across the Mediterranean.pdf>

[21] Frontex. (2015). *Western Balkans Quaterly April-June 2015*. Dostupné z: http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_Q2_2015_report.pdf

[22] OECD. (2015). Is this humanitarian migration crisis different ? *Migration Policy Debates*, (N°7), 1–15. Dostupné z: <http://www.oecd.org/migration/Is-this-refugee-crisis-different.pdf>

[23] IOM. 2015. Migration Trends Across the Mediterranean : Connecting the Dots. Dostupné z: <http://www.alticonsulting.com/docs/migration/Altai Migration trends across the Mediterranean.pdf>

© **Evropské hodnoty o.s. 2016**

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní instituce, která prosazuje zvyšování politické kultury v České republice i na evropské úrovni.

Politikům předkládáme odborná doporučení a systematicky sledujeme a hodnotíme jejich práci. Za základní prvky vysoké politické kultury považujeme aktivní občany, zodpovědné politiky a soudržnou společnost, která sdílí hodnoty svobody a demokracie.

Od roku 2005 se jako nevládní nezisková organizace, která není spojena s žádnou politickou stranou, věnujeme výzkumné a vzdělávací činnosti. Vedle vydávání odborných publikací a komentářů pro média, pořádáme konference, semináře a školení pro odbornou i širší veřejnost. Na svých akcích zprostředkováváme dialog mezi politiky, odborníky, novináři, podnikateli i studenty.

POLITICKÁ KULTURA • ČESKO V EVROPSKÉ UNII • VNITŘNÍ BEZPEČNOST

THINK-TANK EVROPSKÉ HODNOTY

Vlkova 36, 130 00 Praha 3

info@evropskehodnoty.cz

www.evropskehodnoty.cz

facebook.com/Evropskehodnoty